

Nasilje djece nad roditeljima

Dugonjić, Marina

Undergraduate thesis / Završni rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:142:849679>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-28**

FILOZOFSKI FAKULTET
SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet Osijek
Studij hrvatskog jezika i književnosti i pedagogije

Marina Dugonjić

Nasilje djece nad roditeljima

Završni rad

Mentor: izv. prof. dr. sc. Mirko Lukaš

Osijek, 2022. godine

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet Osijek
Odsjek za pedagogiju
Studij hrvatskog jezika i književnosti i pedagogije

Marina Dugonjić

Nasilje djece nad roditeljima

Završni rad

Znanstveno područje društvenih znanosti, polje pedagogija,
grana obiteljska pedagogija

Mentor: izv. prof. dr. sc. Mirko Lukaš

Osijek, 2022.

IZJAVA

Izjavljujem s punom materijalnom i moralnom odgovornošću da sam ovaj rad samostalno napisala te da u njemu nema kopiranih ili prepisanih dijelova teksta tuđih radova, a da nisu označeni kao citati s navođenjem izvora odakle su preneseni.

Svojim vlastoručnim potpisom potvrđujem da sam suglasna da Filozofski fakultet u Osijeku trajno pohrani i javno objavi ovaj moj rad u internetskoj bazi završnih i diplomskih radova knjižnice Filozofskog fakulteta u Osijeku, knjižnice Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku i Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu.

U Osijeku, 29. kolovoza 2022.

MARINA DUGONJIĆ, 0122233326

Ime i prezime studenta, JMBAG

Sažetak

Obitelj je primarna zajednica u kojoj dijete odrasta, socijalizira se i sazrijeva. Stoga je nužno da obitelj kao zajednica bude poticajna i poželjna za djetetov odgoj. Međutim, sva djeca nemaju sreću odrastati u funkcionalnim obiteljskim sredinama, a mnoga djeca doživljavaju i nasilje unutar svojih obitelji. Obiteljsko je nasilje vrlo štetno za daljnji razvoj djeteta, a sudionici nasilja mogu biti svi članovi obitelji. Posebno je zanemaren oblik nasilja u kojemu su roditelji žrtve, a djeca nasilnici. Taj se oblik nasilja najčešće skriva od javnosti i još uvijek je tabu tema u suvremenom društvu. Iako nasilje djece nad roditeljima ima svoju daleku prošlost, društvo je još uvijek vrlo malo informirano o tom fenomenu. Djeca svoje roditelje najčešće zlostavljaju tjelesno i emocionalno, premda postoje slučajevi seksualnog nasilja nad roditeljima, materijalnog iskorištavanja roditelja i različite vrste manipulacija roditeljima. Čimbenici koji u obiteljima dovode do nasilnog ponašanja djece prema svojim roditeljima vrlo su individualni za svako pojedino dijete. Zatim se izvori nasilja pronalaze u obitelji i obuhvaćaju stilove odgoja i odnose članova unutar obitelji u kojoj dijete odrasta. Na kraju se ti čimbenici mogu prepoznati i kao društveni i okolinski. Djeca najčešće postaju nasilna ako i sama promatraju nasilje unutar obitelji pa se ovo s pravom smatra jednim od glavnih uzroka nasilnoga ponašanja djece prema roditeljima. Roditelji koji doživljavaju nasilje u svojim obiteljima ili u društvu imaju posljedice na mnogim poljima svojeg života, oni postaju depresivni, povučeni, anksiozni, osjećaju krivnju i ne znaju kako se nositi s činjenicom da su im djeca nasilna. Pozitivna komunikacija i privrženi odnosi djece i roditelja ključ su za prevenciju nasilja. Važno je osvijestiti javnost o navedenom problemu i pružiti podršku roditeljima kako bi se ohrabрили priznati i zatražiti pomoć ako dožive ili prolaze nasilnim ponašanjima svoje djece.

Ključne riječi: djeca nasilnici, obiteljsko nasilje, osobine nasilnika, posljedice nasilja, prevencija, rizični čimbenici, roditelji

Sadržaj

UVOD	1
1. NASILJE NAD RODITELJIMA.....	3
1.1. Kraći prikaz pogleda na nasilje nad roditeljima	4
2. VRSTE NASILJA NAD RODITELJIMA.....	6
2.1. Tjelesno nasilje djece nad roditeljima	6
2.2. Emocionalno nasilje djece nad roditeljima.....	6
2.3. Seksualno nasilje djece nad roditeljima.....	7
2.4. Materijalno iskorištavanje roditelja	8
2.5. Manipuliranje roditeljima	8
3. ČIMBENICI KOJI DOPRINOSE NASILJU DJECE NAD RODITELJIMA	10
3.1. Individualni čimbenici	10
3.2. Obiteljski čimbenici.....	10
3.3. Društveni čimbenici.....	12
4. UZROCI NASILJA DJECE NAD RODITELJIMA	13
5. KARAKTERISTIKE DJECE NASILNIKA	15
5.1. Spolne razlike i dob nasilnika.....	15
5.2. Od djeteta žrtve do počinitelja nasilja	16
5.3. Konzumiranje alkohola i droga	16
5.4. Mentalno zdravlje počinitelja nasilja.....	17
6. POSLJEDICE NASILNIČKOG PONAŠANJA PREMA RODITELJIMA.....	18
6.1. Roditelji kao žrtve nasilja	18
6.2. Posljedice nasilja nad roditeljima	18
7. PREVENCIJA NASILJA DJECE NAD RODITELJIMA	20
ZAKLJUČAK	22
LITERATURA	23

UVOD

Obitelj se sociološki može definirati kao stabilna društvena grupa dviju ili više osoba povezanih srodstvom, brakom ili usvajanjem, čiji članovi žive zajedno, ekonomski surađuju i skrbe za potomstvo (Aračić i Nikodem, 2000). Obitelj se smatra najčvršćom institucijom koju čovjek ima i upravo njoj svaki pojedinac duguje svoju ljudskost (Mead, 1986). S obzirom na to da je obitelj temeljna institucija društva, ona ima društvenu, ekonomsku, reproduktivnu, socijalizacijsku, političku i brojne druge funkcije (Čudina-Obradović i Obradović, 2006: 469). U suvremenom dobu obitelj nailazi na brojne krize koje su posljedica ubrzanog načina života, zanemarivanja osjećaja, nedostatka empatije i tolerancije. Često zbog takvoga načina života članovi obitelji dolaze u sukob i nedoumice što nerijetko rezultira pojavom obiteljskoga nasilja. Obiteljsko je nasilje pojam koji može uključivati agresivnu i zlu namjeru prema članu obitelji, ili agresivan akt prema njemu ili negativne posljedice u obliku ranjavanja, povređivanja ili smrti. Obiteljsko je nasilje oblik interpersonalnog nasilja u koje mogu biti uključeni svi članovi obitelji: bračni partneri, njihova djeca i njihovi roditelji. Najizraženiji su oblici obiteljskog nasilja zanemarivanje, emocionalno, tjelesno i spolno nasilje (Čudina-Obradović i Obradović, 2006: 469). Ovaj rad posebno aktualizira nasilje djece nad njihovim roditeljima. Naime, radi se o jednom vrlo zanemarenom obliku nasilja koji se smatra tabu temom i koji se najčešće skriva jer se ovaj oblik nasilja smatra u društvu sramotnim. Činjenica je da su djeca slabija od svojih roditelja pa se na njih gleda kao na nevine, a roditelji i sami teško priznaju ako dožive nasilje od svoje djece pa se zbog toga ovakav problem u većini slučajeva prikriva. Nasilje djece nad roditeljima sve se češće pojavljuje i stoga se ovaj oblik zlostavljanja mora približiti javnosti sa svrhom ohrabriranja roditelja da progovore i iznesu obiteljsku tajnu kako bi se javnost osvijestila i učinila potrebne korake radi sprečavanja pojavnosti ovakvoga oblika nasilja.

Prvo poglavlje ovoga rada definira nasilje djece nad roditeljima i općenito opisuje pojavnost i vrste nasilja uz kraći povijesni prikaz nasilja nad roditeljima u kojem se ukazuje na ovaj problem kao na nešto društveno prisutno i što datira još od prošlih vremena. Drugo poglavlje navodi vrste i oblike nasilja nad roditeljima i objašnjava „simptome“ pojedinih oblika nasilja. Kada se spomene riječ nasilje većina ljudi odmah pomisli na tjelesno nasilje, međutim, vidljivo je da djeca svoje roditelje zlostavljaju emocionalno, seksualno, materijalno ili ih iskorištavaju na način manipuliranja njima i njihovim osjećajima. Treće poglavlje opisuje čimbenike koji doprinose tome da djeca budu nasilna prema svojim roditeljima, a oni se dijele na individualne, obiteljske i na društvene. Četvrto se poglavlje nadovezuje na treće pa uz čimbenike navodi i uzroke nasilnoga

ponašanja djece. Peto poglavlje opisuje osobine i karakteristike djece nasilnika, odnosno ponašanja djece koja vode nasilnom ponašanju. Šesto poglavlje definira posljedice koje doživljavaju roditelji koji prolaze kroz nasilje i kako nasilje utječe na njihovo svakodnevno funkcioniranje i život. Posljednje poglavlje ovoga rada govori o prevenciji nasilja i mjerama koje se trebaju poduzeti da bi se spriječilo nasilje djece nad roditeljima.

Cilj je ovoga rada svojim sadržajem osvijestiti javnost o postojanju nasilja djece nad roditeljima i potaknuti javni govor o ovom problemu te razbiti tabue kojima je ova tema obavijena. Ovaj problem moguće je rješavati jedino ako se o njemu javno govori, a prvi korak k tomu je ukazivanje na to da se niti jedan oblik nasilja ne treba prikivati, pa tako ni ovaj, bez razlike što većina roditelja nije otvorena za razgovor o navedenom problemu.

1. NASILJE NAD RODITELJIMA

Nasilje djece nad roditeljima vrlo je neistražena pojava i smatra se tabu temom jer se sasvim malo govori o navedenom problemu u javnosti. Najčešće se govori o obiteljskom nasilju u kojem su djeca žrtve, a roditelji počinitelji, međutim, sve se češće može uočiti upravo suprotno, roditelji postaju žrtve, a djeca su ta koja čine nasilje. Pojava nasilja nad roditeljima još uvijek je socijalno marginaliziran problem (Zloković, 2009). Nasilje je u obitelji iznimno ozbiljan problem, događa se u svim društvima, unutar obiteljskih ili partnerskih odnosa bez obzira na dob, klasu, obrazovni status, vjersku i/ili političku pripadnost (Mamula, 2014: 395). Nasilno ponašanje djece nad roditeljima može se proučavati od treće godine djetetova života, iako se većina dostupnih istraživanja odnosi na vrijeme adolescencije (Čudina-Obradović i Obradović, 2006: 514). U razdoblju adolescencije se najčešće javlja nasilje kao reakcija na nasilje oca, bilo kao obrana majke ili osobna obrana, bilo kao osveta zbog zlostavljanja, ili kao nasilno odvajanje od roditeljskog autoriteta. Odrasla djeca mogu zlostavljati ostarjele roditelje zapuštanjem, emocionalno ili tjelesno (Čudina - Obradović i Obradović, 2006: 470). Mnogima je teško uopće zamisliti da djeca mogu biti počinitelji nasilja jer postoji mit da sva djeca vole i poštuju svoje roditelje (Straus, 1980, prema Sedić, 2016:5). Navedeni se oblik nasilja mora ozbiljno shvatiti jer on doprinosi tomu da upravo ova djeca u budućnosti postaju pokretači obiteljskoga nasilja u svojim budućim obiteljima (Sedić, 2016: 33). Čitajući knjigu Jasminke Zloković: *Nasilje djece nad roditeljima - Obiteljska tajna?* uviđa se da se mnoge obitelji susreću i bore s navedenim problemom, ali se isti skriva od javnosti jer roditelji vrlo često nemaju hrabrosti priznati da su žrtve nasilja svoje djece. Među brojnim definicijama, izdvaja se definicija nasilja nad roditeljima koja ga promatra kao *bilo koje ponašanje - postupak koji je namjerno štetan za roditelja ili ima namjeru tjelesno, psihološki povrijediti, učiniti financijsku štetu, osiromašiti ili uspostaviti prisilnu kontrolu nad roditeljima, a to se odnosi i na sve verbalne oblike nasilja* (Zloković, 2009: 13). Često je teško razgraničiti normalne obiteljske sukobe od obiteljskog nasilja. Spominje se da nasilno ponašanje dovodi do ponižavanja, uznemiravanja i prkošenja roditeljskom autoritetu i ima namjeru povrijediti roditelja (Estevez i Gongora, 2009, prema Sedić, 2016: 6). Nasilje nad roditeljima nije lako uočljivo jer ono nije uvijek samo fizičko i oku vidljivo. Postoje brojni oblici nasilja, kao na primjer emocionalno ili psihičko nasilje, financijsko ili materijalno, seksualno nasilje, manipuliranje i brojni drugi oblici (Zloković, 2009). Smatra se da su djeca koja čine nasilje i sama žrtve nasilja ili su izložena svakodnevnom promatranju nasilnog ponašanja putem suvremenih medija, odnosno televizije i/ili Interneta (Zelembrz, 2018:7).

1.1. Kraći prikaz pogleda na nasilje nad roditeljima

Obiteljsko je nasilje fenomen koji se javlja u dalekoj povijesti, a u mnogim je kulturama nasilje socijalno prihvaćeni oblik ponašanja. Stari Rim, Grčka, Španjolska, samo su neke od zemlja u kojima su žene i djeca u prošlosti bili izloženi nasilju, s naglaskom na to da je nasilje muškaraca nad ženama i djecom bilo zakonski dozvoljeno (Zloković, 2009: 10). Govoreći o obiteljskom nasilju tijekom povijesti najčešće se smatra da su muškarci ti koji su nasilni, a djeca i žene žrtve, što je doista i istina. Ali, u kontekstu obiteljskog nasilja povijesno promatrano nije zanemariva pojava zlostavljanja vlastitih roditelja od strane djece. Tijekom povijesti uočavaju se mnogi slučajevi ubijanja, trovanja i zlostavljanja vlastitih roditelja radi bržeg stjecanja nasljednih prava i preuzimanja obiteljske imovine (Zloković, 2009: 11). Sve do današnjeg doba nasilje u obitelji smatra se privatnim problemom, a posebno se marginalizirao problem nasilja djece nad roditeljima i smatra ga se obiteljskom tajnom. Prije nešto više od dvadeset godina po prvi puta javlja se gotovo jedinstveni pokušaj informiranja o problemu i profesionalnoj pomoći u spoznajama o nasilju nad roditeljima (Zloković, 2009: 11). U rujnu, 1994. godine u Škotskoj u Centru za zaštitu žena pomoć je zatražila jedna majka koja je upitala: *Ima li bilo tko od vas informacije o nasilju nad ženama koje su im počinila njihova adolescentna djeca?* (Cottrell, 2002, prema Zloković, 2009: 11).

Iako ovo nasilje nije novi socijalni fenomen o njemu se ipak počinje govoriti vrlo kasno i to tek krajem 20. stoljeća. Tek tada se podiže svijest o ovoj pojavi kao kršenju ljudskih prava. Vijeće Europe 1990. godine provelo je sustavno istraživanje nasilja nad građanima treće životne dobi u 21 zemlji Europe, kojim se pokazalo da je nasilje nad roditeljima u obitelji mnogo raširenije nego što se pretpostavljalo. Dokazano je da se bez obzira na kulturološke, gospodarske i političke razlike nasilje nad roditeljima događa u svim društvima neovisno o socioekonomskom statusu starijih koji su mu izloženi (Ajduković, Rusac, Ogresta, 2007, prema Repeša, 2021: 39). Brojni su slučajevi i u današnje vrijeme nasilja nad roditeljima, ali se rijetko koji slučaj od njih prijavi (Repeša, 2021: 39).

U Hrvatskoj se o fenomenu nasilja nad roditeljima počelo govoriti tek u zadnjih nekoliko godina kao i o tome da ne postoje relevantna istraživanja na navedenu temu. Važno je naglasiti da je Hrvatska suočena s nezaposlenošću, niskim mirovinama i plaćama, problemima stanovanja, što rezultira time da su stariji građani društva siromašniji i tako dovedeni do pojačanog rizika za izloženost nasilju i zlostavljanju u obitelji (Ajduković, Rusac, Ogresta, 2007, prema Repeša, 2021: 39).

2. VRSTE NASILJA NAD RODITELJIMA

2.1. Tjelesno nasilje djece nad roditeljima

Tjelesno se nasilje najčešće smatra lako prepoznatljivim i uočljivim oblikom nasilja, premda to ne mora uvijek biti tako. Pogled na ovo nasilje govori da je to bilo koji namjerni tjelesni napad ili tjelesni kontakt kojim se drugu osobu fizički ugrožava, ozljeđuje, izlaže tjelesnoj boli ili smrti koja se mogla izbjeći. Pod tjelesnim nasiljem smatraju se svi oblici agresivnog ponašanja kojima se roditelja ozljeđuje, kao na primjer udaranje roditelja šakom, nogom ili nekim predmetom, štipanje, čupanje, zakretanje udova, guranje, bacanje na pod, ubodi, ugrizi, opekline, gađanje raznim predmetima, gušenje, prijelomi te pokušaj ubojstva ili ubojstvo roditelja. Osim navedenih oblika tjelesnog zlostavljanja roditelja, tu još pripada i svaki pokušaj uništavanja roditeljevih osobnih dobara, bacanje osobnih stvari, zatim, bušenje rupa u zidovima te rušenje i pljuvanje (Zloković, 2009: 55). Postoje i neki oblici tjelesnog zlostavljanja roditelja koje okolina ponekad i ne prepoznaje, kao što je onemogućavanje mirnog sna roditelju ili njegovo potpuno uskraćivanje, uskraćivanje hrane i vode, uskraćivanje lijekova i zdravstvene skrbi, ograničavanje kretanja ili zaključavanje, a u tu skupinu nasilja pripada i prisiljavanje roditelja na težak fizički rad (Zloković, 2009: 55-56). Uz navedene teže prepoznatljive oblike tjelesnog zlostavljanja roditelja važno je navesti i neke sasvim prikrivene oblike tjelesnog nasilja koje okolina vrlo rijetko opaža. Tu se svrstaju stalna lupkanja roditelja po glavi, najčešće rukom ili nekim predmetom, potom povlačenje za kosu ili udove, udaranje laktom u leđa ili rebra s izlikom da je riječ o slučajnom potezu te podmetanje noge ili izmicanje stolca (Zloković, 2009: 56).

2.2. Emocionalno nasilje djece nad roditeljima

Emocionalno nasilje je svaki negativni ili pasivni emocionalni odnos kojim se riječima, gestama ili drugim postupcima nekoj osobi namjerno nanosi psihička bol, potiče kontinuirani osjećaj straha, neželjenosti, nesigurnosti i nezaštićenosti (Zloković, 2009: 58). Ako djeca primijete da su njihovi roditelji emocionalno labilni ili nestabilni, tada oni namjerno manipuliraju, kontroliraju i emocionalno povrjeđuju svoje roditelje kako bi iskoristili njihove slabosti. Neki su od najočitijih oblika emocionalnog zlostavljanja roditelja ismijavanje, nazivanje pogrđnim imenima, ponižavanje, obeshrabrivanje, optuživanje, prijetnje svih oblika, vikanje, vrijeđanje, psovanje, kritiziranje te omalovažavanje i podcjenjivanje roditelja (Zloković, 2009: 58). Djeca

moгу roditelje emocionalno i psihički zlostavljati stalnim klevetanjem, ignoriranjem roditeljevih osjećaja, provociranjem roditelja, bježanjem od kuće, postavljanjem nereálnih zahtjeva i namjernim uskraćivanjem informacija roditeljima o tome gdje su, što rade ili sličnih informacija (Zloković, 2009: 59). Emocionalnim se nasiljem smatraju i zlonamjerne „psihološke igre“, namjerno ometanje roditelja u radu ili razgovoru s drugim osobama, uznemiravanje roditelja na radnom mjestu te prisiljavanje roditelja da izvršava djetetove obveze. Osim navedenih oblika emocionalnog i psihičkog zlostavljanja roditelja, tu pripadaju i svi drugi oblici nasilja kojima se pokušava roditeljima namjerno nanijeti psihička bol (Zloković, 2009: 61). Psihološko je nasilje razoran oblik nasilja upravo zbog svoje učestalosti, kontinuiteta, kao i zbog toga što dovodi do uništavanja samopouzdanja i samopoštovanja osobe i zbog toga što ga je nažalost najteže dokazati (Mamula, 2014: 397).

2.3. Seksualno nasilje djece nad roditeljima

Seksualno nasilje obuhvaća svako prisiljavanje, iskorištavanje ili nagovaranje na rodoskrnuće, intimni tjelesni kontakt i bilo kakvu seksualnu aktivnost koju svojom voljom osoba ne želi ili o njoj iz bilo kojih razloga ne može slobodno odlučivati (Zloković, 2009: 61) Ovaj se oblik nasilja najčešće pokušava zatajiti i skriti jer ga se još uvijek i u današnje vrijeme smatra „tabu temom“ i „obiteljskom sramotom“ (Zloković, 2009: 61).

Postoje slučajevi u kojima se mladi adolescenti okreću roditeljima kao izvoru intimne ljubavi i očekuju da roditelji ispunjavaju njihove intimne potrebe. Seksualnim zlostavljanjem roditelja smatra se svako razvratno tjelesno i verbalno ponašanje prema roditelju, erotski dodiri roditelja ili prisiljavanje roditelja na erotske dodire, pokazivanje roditelju spolnih organa ili prisiljavanje roditelja na pokazivanje svojih, masturbiranje ili prakticiranje seksa pred roditeljima, inzistiranje da roditelj nepotrebno prisustvuje presvlačenju ili kupanju, tuširanju, seksualno uznemiravanje roditelja: verbalno, neverbalno, tjelesno, prisiljavanje roditelja na nemoralno ponašanje i prostituciju te prisile roditelja na incest, silovanje - vaginalni, analni ili oralni odnos (Zloković, 2009: 62).

Rodoskrnuće (incest) je spolni odnos s bližim krvnim srođnikom s ili bez pristanka. Rodoskrnućem se u nekim kulturama i prema nekim zakonima smatra i seksualni odnos između djeteta i odrasle osobe od povjerenja koja je u poziciji moći i predstavlja autoritet za dijete (Zloković, 2009: 61) U većini zemalja svijeta se incest smatra zločinom kojem se pravno sudi.

Zastranjenost spolnih odnosa podrazumijeva se onda kada su partneri u rodbinskoj vezi: otac-kći, majka-sin, brat-sestra. Incest je u većini društava zakonski i moralno strogo zabranjen (Stevanović, 2000, prema Repeša, 2021: 9).

2.4. Materijalno iskorištavanje roditelja

Materijalno iskorištavanje roditelja je bilo koji oblik ponašanja kojim se krađom, prisilom ili prijevarom stječe bilo kakva materijalna korist bez znanja i volje roditelja (Zloković, 2009: 62). Mnoga djeca materijalno iskorištavaju svoje roditelje i prisiljavaju ih da im kupuju najnovije i najmodernije stvari kako bi bila „in“ i socijalno prihvaćena. Između ostalog, od roditelja se očekuje da svojoj djeci kupuju stvari koje si često i ne mogu priuštiti što dovodi roditelje do nelagodnih situacija i suočavanja s brojnim pritiscima društva. Cilj materijalnog iskorištavanja roditelja jest iskoristiti, osiromašiti, steći vlastitu korist ili nanijeti bilo koji oblik štete roditelju (Zloković, 2009: 63).

Današnja su djeca svakodnevno izložena medijima koji manipuliraju njima i nameću im što sve moraju posjedovati kako bi bila socijalno prihvaćena. S obzirom na to da djeca nemaju dovoljno razvijeno kritičko mišljenje, oni slijepo prate trendove i ne odlučuju racionalno o svojim potrebama. Njihove su potrebe za novim i skupim stvarima iracionalne te nametnute od strane medija (Miliša, 2008). Mediji manipuliraju djecom, a zatim djeca manipuliraju svojim roditeljima prisiljavajući ih da im kupuju sve što mediji reklamiraju. Neki su od oblika dječjeg materijalnog iskorištavanja roditelja krađa novca ili drugih vrijednosti, poput nakita, od roditelja, zatim prisiljavanje roditelja na kupnju skupih predmeta, potom kontroliranje njihova novca i ne dopuštanje roditeljima da sebi pribave potrebnu hranu, lijekove i ostale stvari potrebne za život i naposljetku prisiljavanje roditelja da od drugih osoba posuđuju novac ili da podmiruju dugove koje je dijete napravilo bez znanja roditelja (Zloković, 2009: 64).

2.5. Manipuliranje roditeljima

Većina se oblika nasilja djece nad roditeljima zanemaruje pa se tako zanemaruje i manipuliranje roditeljima, iako bi se ovaj problem trebao osvijestiti i prevenirati. U stručnoj literaturi postoje brojne definicije manipuliranja, a najčešće se navodi se da je manipulacija smišljeno baratanje krivim podacima, izvrnutim činjenicama i lažnim interpretacijama... (Anić i

Goldstein, 2007, prema Zloković, 2009:66). Osnovna je svrha manipulacije sustavna prisila, kontrola, iskorištavanje, podčinjenost te što intenzivnija emocionalna i fizička ovisnost roditelja o vlastitom djetetu koje želi ostvariti osobni cilj i korist (Zloković, 2009: 66). Manipulacija se definira i kao vještina da jedno kažeš, drugo misliš, treće radiš, a sve bez srca (Ferenčić-Ćuk, 2008: 16). Cilj je manipulacije destabilizirati drugoga da sumnja u samoga sebe kako bi se njime vladalo (Ferenčić-Ćuk, 2008: 16). Djeca manipulatori koriste različite emocionalne i kognitivne strategije manipuliranja roditeljima. Neke od strategija emocionalne manipulacije roditeljima su: igranje uloge djeteta mučenika, prijetvornost i lažna empatija prema roditelju, poticanje roditelja na učestali osjećaj krivnje, stvaranje emocionalne ovisnosti roditelja o djetetu, emocionalne ucjene, manipuliranje vlastitom bolešću, zdravljem, zabrana roditeljima na viđanje drugih osoba i optuživanje roditelja za vlastite neuspjehe (Zloković, 2009: 66). S druge strane nalaze se neke od strategija kognitivnih manipulacija kojima se koriste djeca manipulatori: razvijanje strategija obrambenog mehanizma, uspostavljanje nadzora nad žrtvom, prenošenje krivnje na druge članove obitelji, neiskrenost, selektivna nepažnja, odvajanje od rodbine ili prijatelja te prikrivanje vlastitih ciljeva (Zloković, 2009:67).

3. ČIMBENICI KOJI DOPRINOSU NASILJU DJECE NAD RODITELJIMA

Brojni su čimbenici koji doprinose razvoju nasilnoga ponašanja djece pa ih se sve treba uzeti u obzir pri analiziranju nasilnoga ponašanja djece, polazeći od individualnih čimbenika u koje pripada sam karakter i osobnost djeteta pa sve do društvenih i čimbenika okoline u kojima dijete odrasta.

3.1. Individualni čimbenici

Prvu skupinu čine individualni čimbenici u kojima se ističe urođeni temperament djeteta. Djeca koju karakterizira „teški“ temperament sklonija su razvoju psihopatologije, ali samo ako je „teški temperament“ u kombinaciji s disfunkcionalnom kontrolom ponašanja od strane roditelja. Ako se roditelji znaju nositi s ponašanjem djeteta i izazovima koje nosi „teški“ temperament, tada neće doći do razvoja psihopatologije (Vulić-Prtorić, 2002, prema Sedić, 2016:12).

3.2. Obiteljski čimbenici

Nakon individualnih čimbenika, važni su ili čak najvažniji obiteljski čimbenici. Naglasak se stavlja na izloženost djece nasilju u obitelji. Smatra se da ona djeca koja su i sama žrtve nasilja ili svakodnevno promatraju nasilje među članovima obitelji, kasnije i sama postaju nasilnici i koriste nasilne obrasce ponašanja. Djeca koja odrastaju u rizičnim obiteljima u kojima vlada emocionalna hladnoća i gdje su djeca zanemarena imaju veće predispozicije za razvoj nasilnoga ponašanja (Sedić, 2016: 13). Brojna istraživanja pokazuju da nasilje u obitelji ima podjednako teške posljedice za djecu žrtve nasilja kao i za djecu koja su bila svjedoci nasilja. Ta djeca često pate od depresije, straha, agresije, neposlušnosti, češće su tužna i manje zdrava od vršnjaka koji nisu bili izloženi nasilju roditelja i nisu nazočili njihovom međusobnom nasilju (Čudina-Obradović i Obradović, 2006: 491). Dakle i samo nazočenje djeteta nasilju ima za dijete ozbiljne posljedice. Dijete koje često nazoči roditeljskom međusobnom zlostavljanju živi u stanju kronične nesigurnosti i neprestanog očekivanja da će se u obitelji dogoditi nešto loše. Ovo dijete je često izloženo istodobnom psihičkom zlostavljanju izraženom u okrivljavanju, omalovažavanju i

izrugivanju djeteta, spriječeno je da se druži i igra s drugom djecom i pritom uči kako je agresija jedini put kako se rješavaju sukobi (Čudina-Obradović i Obradović, 2006: 493).

Roditeljski stil odgoja djeteta još je jedan obiteljski čimbenik koji je važan za odgoj djeteta. Postoje četiri odgojna stila roditelja: autoritaran, autoritativan, permisivan i zanemarujući. Rizičnim se stilovima odgoja smatraju autoritaran i permisivan stil. Autoritaran stil se naziva još i kruti i strogi stil odgoja. Taj stil obuhvaća opće prilike u kojima roditelji od djeteta mnogo očekuju i strogo ga nadziru, a djetetu ne daju dovoljno topline i potpore. Roditelji su autoritet koji postavlja zahtjeve i određuje pravila, a prekršaji se kažnjavaju, vrlo često i tjelesno. Djeca koja su odgajana u autoritarnom stilu sklona su promjenama raspoloženja, povučena su, nevesela, bojažljiva, razdražljiva i nisu spontana (Čudina-Obradović i Obradović, 2006: 268). Autoritarni su roditelji hladni i odbacujući, često omalovažavaju svoju djecu, rugaju im se i kritiziraju. Glavni su odgojni ciljevi autoritarnog odgoja poticanje djetetove samokontrole i poslušnosti (Zdenković, 2012).

Za razliku od autoritarnog stila, permisivni je stil previše popustljivi stil odgoja. Roditelji od djece traže malo i slabo ih kontroliraju, ali im daju veliku toplinu i potporu. Roditelji udovoljavaju svim zahtjevima djeteta i gube autoritet, a djeca postaju glavna. Prevelika sloboda nije primjerena za malu djecu jer stvara nesigurnost, nesnalaženje u granicama, što često potiče impulzivno i agresivno ponašanje djeteta (Čudina-Obradović i Obradović, 2006: 269).

Permisivni roditelji ispunjavaju djetetu sve želje i zahtjeve jer misle da će tako najbolje pokazati svoju ljubav prema djetetu, a istovremeno ne postavljaju jasno određena pravila ponašanja. Oni djeci daju preveliku slobodu i omogućuju im da odluke donose sami za sebe u dobi u kojoj to još nisu spremni (Berk, 2015).

Najpogodniji stil za razvoj djeteta jest autoritativan i demokratski, dosljedan stil. Autoritativni su roditelji pažljivi, topli i osjetljivi na potrebe svojeg djeteta. Oni uspostavljaju ugodne, emocionalno - ispunjavajuće odnose s djetetom, koji čine dijete blisko povezanim s roditeljem (Berk, 2015). Stil je to u kojem je roditeljska uloga savjetnička, a ne nadzorna. Djetetu se postavljaju pravila i granice koje se objašnjavaju. Djeca koja žive u takvom okruženju spontana su i slobodno izražavaju mišljenje i emocije, potiče se razvoj njihove znatiželje, kreativnosti, sreće, motivacije i samostalnosti (Čudina-Obradović i Obradović, 2006: 268-269).

3.3. Društveni čimbenici

U najvećoj mjeri na razvoj djeteta utječu roditelji i obiteljski čimbenici, međutim, u obzir treba uzeti da dijete odrasta u okolini koja obuhvaća i mnoge druge ljude izvan obitelji. Stoga, osim obiteljskih čimbenika, na dijete utječu i društveni čimbenici kojima je okruženo. Današnja su djeca u velikoj mjeri pod utjecajem medija koji mogu biti oni koji određuju i oblikuju ponašanje djeteta. Istraživanja pokazuju da djeca koja svakodnevno gledaju nasilne televizijske sadržaje ili igraju igrice s nasilnim sadržajima imaju veći rizik da i sama usvoje nasilničko ponašanje (Sedić, 2016: 20). Djeca i mladi koji više gledaju TV i igraju videoigrice nisu samo više izloženi medijskom nasilju, već su agresivnija među svojim vršnjacima i imaju izrazitu tendenciju da više poprimaju takva ponašanja u interakcijama s drugima (Buchanan i dr., 2002, prema Matavulj, 2021:18). Djeca u medijima pronalaze svoje idole kojima se žele što više približiti i preuzeti njihove obrasce ponašanja. Smatra se da djeca promatraju i imitiraju modele koji im se čine privlačnijima i pokušavaju ih oponašati (Sokač, 2014, prema Sedić, 2016:21).

Iz medijskih izvora djeca mogu formirati stavove o prihvaćenosti nasilja kao prihvatljivog oblika rješavanja konflikata, ali i uvjerenje o muškoj superiornosti i većim pravima u odnosu na žene. Današnje društvo još uvijek prikazuje žene manje važnima od muškaraca pomoću mnogih latentnih poruka, određenim reklamnim sadržajima, televizijskim emisijama i slično pa takvi sadržaji mogu utjecati na stavove djeteta u budućnosti. Nije slučajnost da majke češće postaju žrtve nasilja od očeva, a odgovor leži upravo u društvenom promicanju i poticanju stavova da su muškarci dominantni nad ženama (Sedić, 2016: 21).

4. UZROCI NASILJA DJECE NAD RODITELJIMA

Tri se teorije mogu uzeti kao polazišne u promatranju uzroka dječjeg nasilja nad roditeljima: teorija socijalnog učenja, teorija recipročnog nasilja i feministička teorija (Čudina-Obradović i Obradović, 2006: 515). Teorija socijalnog učenja obrazlaže mogućnosti u kojima će djeca postati nasilna ako su iz nasilne obitelji jer prema uzoru na svog nasilnog roditelja i sama se uče nasiljem reagirati na frustraciju, nasiljem rješavati sukobe i nasiljem postići osobne ciljeve. Teorija recipročnog nasilja promatra tjelesno kažnjavanje kao dio općeg odnosa prisile unutar kojeg se javlja cirkularna interakcija: dijete na prisilu reagira otporom i prkosom, roditelj pojačava prisilu, a dijete tjelesnim nasiljem provodi prisilu nad roditeljem. Feministička teorija objašnjava samo dio djetetova nasilja prema roditeljima analizirajući zašto se to nasilje češće usmjerava prema majci, nego prema ocu. Opća društvena tolerancija prema muškom nasilju i nepravedna raspodjela poslova u obiteljima više izlaže majku nasilju djeteta. Majka je češće zadužena za djetetov odgoj i discipliniranje, ona više vremena provodi s djetetom i tako postaje dvostruko opterećena i izložena stresu i izložena nasilju muža koji je primjer svom djetetu (Čudina-Obradović i Obradović, 2006: 515).

Istraživači Maughan i Cicetti (2002, prema Čudina-Obradović i Obradović, 2006) pokušali su razjasniti mehanizme nastanka djetetove nasilnosti prema roditeljima. Na uzorku od 88 zlostavljane i 51 nezlostavljane djeteta u dobi od četvrte do šeste godina utvrdili su da zlostavljanje djeteta koje je bilo tjelesno kažnjavano ili nazočilo roditeljskom nasilju, otežava uspostavljanje emocionalne regulacije djeteta. Autori su utvrdili da 80 % zlostavljane djece ne može emocionalno kontrolirati svoje ponašanje. Dok kod djece koja nisu zlostavljana ovu poteškoću ima 37% djece koja ne mogu uspostaviti emocionalnu regulaciju. Ovo istraživanje je dokazalo kako djeca uče neprimjerene oblike emocionalne regulacije promatrajući roditeljske uzore i oblike ponašanja (Čudina-Obradović i Obradović, 2006: 515).

Zdrava obiteljska sredina je jedina pogodna za normalan razvoj djetetove ličnosti. To je sredina u kojoj postoji ljubav, međusobno povjerenje i razumijevanje kako između samih roditelja tako i između roditelja i djece. Djetetu se pruža sigurnost i osjećaj da je u toj sredini najzaštićenije. U takvoj se obiteljskoj atmosferi dijete osjeća prihvaćeno i voljeno. Međutim, obiteljska sredina ujedno može biti i izvor djetetove najintenzivnije ugroženosti. Status djeteta, koji je praćen izraženom zavisnošću i bespomoćnošću sa sobom nosi i rizik njegove viktimizacije različitim vidovima nasilja (Bulatović, 2011: 212- 213). Uviđa se da je nasilničko ponašanje djece prema roditeljima najčešće posljedica neprimjerenih odnosa u obitelji u kojoj su poremećeni odnosi između roditelja, zatim je učestalo tjelesno kažnjavanje djece, djeca nisu zadovoljna i imaju osjećaj

manje vrijednosti. Djetetovo je nasilno ponašanje najčešće posljedica nesposobnosti djeteta da regulira svoju tugu i bijes, a korijeni nasilnog ponašanja nalaze se već u ranom djetinjstvu (Čudina-Obradović i Obradović, 2006: 516).

5. KARAKTERISTIKE DJECE NASILNIKA

Glavne osobine nasilničkog ponašanja mladeži ukazuju na tvrdnje u kojima oni izjavljuju kako ih prijatelji bolje razumiju od njihovih roditelja, zatim je uzrok njihova osobna loša slika o sebi i njihovo opće životno nezadovoljstvo (Čudina- Obradović i Obradović, 2006: 516). Najočitiije su karakteristike djece nasilnika emocionalna nestabilnost, zloupotreba psihoaktivnih tvari, nedostatak socijalne podrške, prisutnost nasilja unutar obitelji i već ranije prijavljeno zlostavljanje ili zanemarivanje (Bulatović, 2011: 212).

5.1. Spolne razlike i dob nasilnika

U našem društvu još je uvijek zastupljen spolni stereotip da su dječaci agresivniji od djevojčica. Hormonske razlike među spolovima djelomično determiniraju i razlike u ponašanju (Vasta, 1998, prema Zloković, 2014: 64). Pojedina istraživanja pokazuju da su dječaci ipak nešto agresivniji od djevojčica, dok ih druga istraživanja izjednačavaju. Dječaci koji su u dobi od pete do sedme godine života u svojoj obitelji bili pasivne žrtve ili promatrači nasilja u velikom su riziku da i sami preuzmu takvo ponašanje (Brown, 1997, prema Zloković, 2014: 64). Druga istraživanja pokazuju da oba spola podjednako participiraju u svim oblicima nasilja nad roditeljima (Cottrell, 2001, prema Zloković, 2014: 64). Dječaci su prema roditeljima više tjelesno nasilni, dok djevojčice više sudjeluju u emocionalnom nasilju nad roditeljima (Estevez, Gongora, 2009, prema Zloković, 2014: 65). Prema nekim rezultatima kliničkih studija djevojčice pokazuju mržnju i neprijateljstvo prema majkama koje su zahtijevale da im one budu pokorne, a isto to ponašanje kasnije su i same ponavljale u svojim odnosima prema suprugu ili partneru (Cottrell, 2001, prema Zloković, 2014: 65).

Dob nasilne djece nad roditeljima je vrlo raznolika. Smatra se da djeca počinju biti nasilna u adolescenciji, ali i da nasilje djece nad roditeljima može započeti mnogo ranije. Roditelji mogu zapažati znakove nasilnog ponašanja svog djeteta između 4. i 5. godine njegova života. Međutim, takvo se ponašanje uglavnom smatra prolaznim izljevom srdžbe i bijesa (Cottrell, 2001, prema Zloković, 2014: 65). Stoga se najveći broj istraživanja nasilne djece i odnosi na razdoblja dječje starosti u dobi između 13. i 15. godine života (35%), zatim između 16. i 18. (26%) te između 10. i 12. godine (15%) (Estevez, Gongora, 2009, prema Zloković, 2014: 65).

5.2. Od djeteta žrtve do počinitelja nasilja

Brojna istraživanja često prikazuju nasilje u obitelji kao posljedicu učenja po modelu. Tjelesno i emocionalno nasilje u pojedinim obiteljima smatra se prihvatljivim načinom komunikacije. Patrijarhalno orijentirana društva potiču kod dječaka uvjerenje kako je socijalno prihvatljivo kontrolirati i dominirati ženama (Zloković, 2014: 65-66). U nekim društvima i u različitim životnim situacijama agresija se pojavljuje kao način kojim se uspostavlja kontrola nad drugom osobom kako bi se postigli osobni ciljevi. Među adolescentima koji su bili agresivni prema roditeljima nalazi se veliki broj onih koji su i sami bili njihove žrtve (Zloković, 2014: 65-66). Čak 90% adolescenata koji su ubili svoju majku ili oca i sami su bili zlostavljani od strane svojih roditelja (Zloković, 2014: 66). U obiteljima gdje se događa nasilje između roditelja ili nasilje roditelja prema djeci postoji velik rizik da će njihova djeca preuzeti ove obrasce ponašanja u kasnijim odnosima prema roditeljima, ali i prema braći i sestrama (Bobić, 2004; Ulman i Strauss, 2003, prema Zloković, 2014: 66).

5.3. Konzumiranje alkohola i droga

U burnom razdoblju adolescencije mladi vrlo često eksperimentiraju s konzumacijom alkohola i droga. Zlouporaba opojnih sredstava općenito povećava rizik za nasilje pa tako i nasilje djece nad roditeljima (Zloković, 2014:69). Starosna granica prvog kontakta sa sredstvima ovisnosti spušta se sve niže i to prema osnovnoškolskom uzrastu. U Hrvatskoj djeca najčešće posežu za alkoholom u dobi od 12. do 14. godine života (Zloković i Vrcelj, 2010: 204). Razlozi su za konzumaciju droge među djecom i mladima različiti: osjećaj odraslosti, potreba za pripadanjem grupi, potreba da se osjećaju lagodno ili da izbjegnu suočavanje s problemom, pobuna, eksperimentiranje ili se ovo ponašanje smatra socijalno poželjnim (Zloković, 2014: 69). U suvremeno vrijeme kod mladih osoba primjećuje se i pojava politoksikomanije u kojoj oni koriste i kombiniraju različite psihoaktivne tvari: alkohol; kanabinoide; opijate; hipnotike i sedative; stimulanse centralnog nervnog sustava; halucinogene; isparljive rastvarače (ljepila, benzin, boje, lak...) (Zloković i Vrcelj, 2010: 204). Najnoviji je trend među mladima i tzv. *bringe drinking* – u kojem je glavni cilj napiti se što brže. U roku od svega pola sata konzumira se pola do litra žestokog alkoholnog pića (Zloković i Vrcelj, 2010: 204). Teške i moguće smrtne posljedice uslijed opijanja djece i mladih predstavljaju izrazitu opasnost u njihovom razvoju (Zloković i Vrcelj, 2010: 204). Cottrelova studija (2001, prema Zloković, 2014: 70) donosi

izvješće o tome kako su mladići nasilni prema roditeljima u starosnoj dobi od 15. do 24. godine 26 do 28% konzumirali kanabis. Kasnije je njih 31% uzimalo i drugu zabranjenu drogu. Djevojke su u dobi od 15. do 17. godine konzumirale kanabis 24%, a potom 29% i neke druge vrste droga (Zloković, 2014:70). Rizik se za nasilnim ponašanjem povećava ako postoji međusobna interakcija činiteljima iz obiteljske ili osobne etiologije. Obiteljska etiologija podrazumijeva roditelje koji su konzumenti droga ili alkohola, dugotrajno nasilje među članovima obitelji ili dugotrajne stresne situacije. Osobna etiologija obuhvaća probleme u ponašanju prije adolescencije, hiperaktivnost, probleme u učenju i dugotrajan neuspjeh u školi te česta asocijalna ponašanja (Zloković, 2014: 70).

5.4. Mentalno zdravlje počinitelja nasilja

Agresivno ponašanje djece prema roditeljima može biti uzrokovano i određenim psihičkim poremećajima kod djece. Djeca ili mladi mogu imati probleme s poremećajem hiperaktivnosti ili deficitom pažnje (Zloković, 2014: 73). Termin ADHD koristi se za simptome koji uključuju smetnje pažnje praćene nemirom i impulzivnošću. Poremećaj hiperaktivnosti i deficit pažnje smatra se biološki uvjetovanim poremećajem. Djeca s ADHD-om teško se ili se uopće ne prilagođavaju drugim osobama i kao reakcija na određenu frustrirajuću situaciju nerijetko postaju agresivna (Puharić i sur., 2014, prema Zloković, 2014: 73). Osim navedenih poremećaja u ponašanju većina nasilne djece pokazuje znakove anksioznosti, depresije, ima suicidalne ideje, sklona su samoozljeđivanju, iritabilni su i teško uspostavljaju odnose s drugim ljudima, a većina ima i razvojnih poteškoća i problema u učenju i ponašanju. Iako agresivno ponašanje može biti povezano s nekim od mentalnih poremećaja i bolesti, ipak se smatra da većina nasilne djece i mladih nema simptome mentalnih bolesti (Zloković, 2014: 74).

6. POSLJEDICE NASILNIČKOG PONAŠANJA PREMA RODITELJIMA

6.1. Roditelji kao žrtve nasilja

Nasilje nad roditeljima uočava se u različitim strukturama obitelji. Brojne analize slučajeva pokazuju da je ova pojava učestalija kod rastavljenih roditelja jer su u tim obiteljima djeca mijenjala obiteljsku sredinu, školu, prijatelje ili stil dotadašnjeg života. Nasilje je posebno izraženo kada roditeljev novi partner dolazi u obitelj, to djecu potiče na pomisao da gube pažnju i ljubav roditelja. Majke su češće žrtve nasilja, one se osjećaju ugroženijima i nemoćnijim od očeva, što se često pripisuje njihovoj potrebi da zaštite svoje dijete, pa čak i onda kada je ono nasilno. Na očeve se često gleda kao na tjelesno snažne pa su mnogi nasilni adolescenti izjavili da se ne bi usudili udariti oca jer je jači i veći od njih (Zloković, 2014: 93).

Zbog osjećaja straha, fizičke opasnosti, nesigurnosti, osjećaja krivnje, kao i osjećaja potrebe da zaštite počinitelja, odnosno svoje dijete od odgovornosti roditelji najčešće ne prijavljuju dijete policiji i ne traže stručnu pomoć. Najčešća je reakcija roditelja na nasilje njihove djece prema njima poricanje problema. Većina roditelja umanjuje problem i tješi se da im njihova djeca ne namjeravaju nauditi. Upravo zbog toga što roditelji poriču i skrivaju probleme, vrlo je teško utvrditi nasilje nad roditeljima. Ali istraživanja ipak upućuju na zdravstvene, psihičke, materijalne i egzistencijalne probleme roditelja koji su izazvani nasilnim ponašanjem njihovih adolescenata (Zloković, 2014: 94).

6.2. Posljedice nasilja nad roditeljima

Roditelji u većini slučajeva zbog obiteljske sramote prikrivaju nasilje svoje djece, ali se to događa i zbog toga što se oni osjećaju krivima da su sami nešto krivo radili u odgoju svoje djece. Posljedice koje nasilje ostavlja na roditeljima ozbiljne su i dugotrajne. Roditelji postaju depresivni, anksiozni, posramljeni, nesretni i imaju osjećaj osobne krivnje za ono što im se dogodilo i počinju gubiti kontrolu nad vlastitim životom. Neki od roditelja počinju konzumirati sedative i umirujuća sredstva koja im pomažu u smanjivanju tenzija i stresova, dok drugi osim lijekova konzumiraju i alkohol, a često i druga opojna sredstva (Zloković, 2014: 95). Veliki stres koji je posljedica nasilja potencira pojavu zdravstvenih problema ili pojačava simptome dotadašnjih kroničnih bolesti.

Ako agresivni adolescent napusti obiteljski dom, roditelji ili drugi članovi obitelji osjećaju snažan osjećaj gubitka i žalosti. Napuštanje obiteljskog doma pokazalo se posebno traumatičnim kod samohranih roditelja jer kod njih počinje prevladavati osjećaj gubitka obiteljskog zajedništva (Zloković, 2009: 70). Zbog nasilnog ponašanja djeteta roditelji su učestalo usmjereni na dijete koje je nasilno i stoga ne posvećuju dovoljno pozornosti drugoj djeci što kod njih može poticati osjećaj anksioznosti, depresije i odbačenosti (Zloković, 2014: 95).

Roditelji koji su žrtve nasilja u svojim obiteljima imaju probleme i na radnom mjestu. Stres i briga što je s drugim članovima obitelji i što se događa kod kuće dok je roditelj na radnome mjestu reflektiraju se i na ponašanje i učinkovitost na radnom mjestu. Posljedice kumuliranoga stresa interferiraju i s njegovom sposobnošću koncentracije na poslu, što povećava i rizik od premještaja na manje odgovoran i slabije plaćeni posao ili čak gubitak posla. Roditelji žrtve često mijenjaju odnose i s prijateljima, rođacima i susjedima kako bi što uspješnije prikrili probleme koje imaju, a što za posljedicu ima samoizolaciju od okoline i pojavu osjećaja usamljenosti i beznadnosti. Roditelji koji trpe nasilje osjećaju se prestrašeno, usamljeno, zbunjeno, postićeno i imaju osjećaj krivnje, osjećaju da su izgubili kontrolu u vlastitoj obitelji (Zloković, 2014: 96).

Općenito se može reći da posljedice zlostavljanja imaju četiri moguće dimenzije, a one su tjelesna, psihička, društvena i dimenzija ponašanja. Osim boli i ozljeda, u tjelesne se posljedice ubrajaju nesаница, problemi hranjenja i glavobolja. U posljedice ponašanja pripada bijes, bespomoćnost, smanjena mogućnost suočavanja s problemom i suicidalni pokušaji. Psihološke su posljedice nijekanje, strah, anksioznost i depresija. Društvene su posljedice ovisnost, povlačenje i izoliranje (Čudina-Obradović i Obradović, 2006: 521).

Stockholmski sindrom naziv je koji se koristi za slučaj kada se između nasilnika i žrtve nasilja odvijaju mnogo složeniji odnosi zbog čega se neke žrtve emocionalno vezuju za nasilnike i spremne su preuzeti svu odgovornost za ono što im nasilnik čini. Stockholmski sindrom opisuje taoce koji su se nakon duljeg vremena zatočeništva i torture poistovjetili i emocionalno vezali za svoje otmičare. Otmičari su postale osobe koje su dotadašnji taoci pokušali opravdati i obraniti i nakon uhićenja. Uzroci se pripisuju reakciji žrtve na snažan dotadašnji pritisak, osjećaj straha i ovisnost o nasilniku. (Zloković, 2014: 96) Istraživanja pokazuju da od navedenog sindroma najčešće pate ljudi koji su preživjeli koncentracijske logore, ratni zarobljenici, djeca koja su emocionalno i fizički zlostavljana, pretučene žene i prostitutke (Graham, 1987, prema Zloković, 2014: 97).

7. PREVENCIJA NASILJA DJECE NAD RODITELJIMA

Suvremene su obitelji nerijetko suočene s ubrzanim načinom života koji ne ostavlja prostora za njegovanje istinskih obiteljskih odnosa, nego je sve površno. Egzistencijalni problemi, stresni profesionalni i životni ritam, otuđenost, učestalo slabljenje obiteljskih i socijalnih veza, sve to suvremene obitelji pretvara u *fast-food* obitelji, što predstavlja sintagmu brzih, površnih i nezdravih pa čak i ugovorno kompromisnih međusobnih odnosa (Zloković, 2009:73). Nedostatak empatije, komunikacije, tolerancije, međusobnog uvažavanja i poštivanja te svi ostali nedostaci koje donosi sa sobom ubrzani način života dovodi obiteljske odnose u krizu, a zatim takva obitelj postaje plodno tlo za razvijanje obiteljskog nasilja. Kako bi se spriječilo nasilje u obitelji važno je poticati pozitivne odnose između djece i roditelja. Zajedničko druženje vodi do boljeg međusobnog razumijevanja, a ono dovodi do toga da se osobe više vole, a ljubav je ta koja smanjuje agresiju (Ferenčić-Ćuk, 2008: 13). Odnosi između roditelja i djece utječu na cjelokupan razvoj djeteta, na njegove stavove, odnose s vršnjacima i ponašanje djeteta tijekom životnog ciklusa. Poticanje pozitivne komunikacije između roditelja i djece ključan je faktor u prevenciji nasilja (Zloković, 2009: 74). Od iznimne je važnosti da između roditelja i djeteta postoji otvorena komunikacija koja podrazumijeva da obje strane slobodno izražavaju svoje mišljenje i da između njih postoji međusobno uvažavanje i ravnopravnost u odnosima. Roditelji moraju svojoj djeci pokazati da ih aktivno slušaju i ostaviti dojam da su zainteresirani za ono što im djeca govore (Zloković, 2009: 75). Nužno je da roditelj ohrabruje dijete da otvoreno razgovara o svojim osjećajima, potrebama i problemima. Roditelj svojim primjerom treba poučiti dijete kako aktivno slušati i kako nenasilno komunicirati, bez vrijeđanja i ponižavanja. Važno je da roditelj ispravlja svoje dijete ako ono koristi netočne ili nekulturne izraze u komunikaciji (Zloković, 2009: 75). Osim pozitivne komunikacije, od iznimnog je značaja da roditelji postavljaju jasna pravila ponašanja i budu dosljedni u njihovom pridržavanju. Roditelji i djeca moraju se međusobno dogovarati u postavljanju pravila ponašanja i o posljedicama ako dijete prijeđe postavljene granice. Roditelji trebaju izbjegavati učestale kazne, zabrane i prijekore te se trebaju koristiti poželjnim alternativama u uspostavljanju discipline koje isključuju sve tjelesne kazne i okrutnosti. Kako bi se preveniralo nasilje djece nad roditeljima bitno je da roditelji ne budu tolerantni na nasilje te da ga i sami ne provode, dakle ne trebaju upotrebljavati fizičku silu ili okrutne psihičke kazne (Zloković, 2009: 76).

U prevenciji nasilja u obitelji pomoći će poticanje i razvijanje emocionalnih i socijalnih kompetencija i kod roditelja i kod djece. Osjećaji imaju veliku ulogu u svakodnevnom životu pa je važno da djeca sa svojim roditeljima uspostave emocionalnu povezanost. Roditelji i djeca

moraju međusobno pokazivati ljubav i poštovanje te razvijati osjećaj bliskosti, povjerenja i empatije. Svi članovi obitelji trebaju međusobno pružati i poticati emocionalnu podršku i sigurnost. Nužno je razumijevanje potreba i osjećaja drugih te empatičnost u odnosu. Ako roditelji na vrijeme potiču kod djeteta nezavisnost u donošenju odluka i preuzimanje odgovornost, tada će izbjeći moguće konflikte u adolescenciji i pri donošenju nekih važnih odluka u osjetljivim godinama života, odnosno u razdoblju adolescencije. Kako bi roditelji spriječili da njihovo dijete postane nasilno prema njima, ali i prema drugim ljudima, važno je da ih od ranog djetinjstva uče socijalno prihvatljivim vještinama ponašanja te da potiču pozitivne odnose s drugim ljudima (Zloković, 2009: 77).

ZAKLJUČAK

Obitelj se smatra najvažnijom zajednicom za svakoga njezinog pojedinca pa bi ona trebala biti mjesto u kojemu se svaka jedinka osjeća prihvaćeno, ugodno i zaštićeno, ali praksa pokazuje da to nije uvijek tako. Postoje mnoge disfunkcionalne obitelji u kojima se članovi susreću s raznim oblicima nasilja, nailaze na nerazumijevanje i neprihvatanje. Svakodnevni životni problemi s kojima se susreću članovi obitelji, kao što su neimaština, nezaposlenost, bolest, ovisnost i brojni drugi narušavaju obiteljski mir. Loši obiteljski odnosi i nedostatak pozitivne komunikacije samo su neki od razloga za pojavnost nasilja među članovima obitelji. Obiteljsko se nasilje vrlo često zanemaruje te se neopravdano o njemu iznimno malo govori. Posebno je zanemaren jedan oblik obiteljskog nasilja, a to je nasilje djece nad roditeljima. Problem je što se ovaj oblik nasilja najčešće krije jer roditelji osjećaju sram priznati da su zlostavljani od strane svoje djece. Roditelji najčešće smatraju da su oni krivi ako ih njihovo dijete zlostavlja pa to nasilje opravdavaju i skrivaju. Nije lako dokučiti što uzrokuje da pojedino dijete postane nasilno prema drugima, između ostaloga i prema svojim roditeljima, ali jedno je sigurno, nasilje rađa nasilje. Dakle, djeca uče po modelu i ako promatraju nasilje koje provode njihovi roditelji, velika je vjerojatnost da će i oni sami postati nasilni. Okolina u kojoj dijete odrasta najvažnija je za njegov razvoj i treba biti poticajna kako bi se dijete optimalno razvilo. Može se zaključiti da su razlozi za pojavu nasilja mnogobrojni i da je nasilje sveprisutno, stoga treba raditi na njegovom sprečavanju. S obzirom na to da se problem nasilja djece nad roditeljima zataškava, njegova je prevencija otežana. Potrebno je raditi na prepoznavanju i istraživanju ovoga problema, informirati javnost o navedenom problemu i potaknuti roditelje da slobodno, bez straha govore ako se suoče s navedenom vrstom nasilja. Nužno je naglasiti da roditelji ne trebaju i ne smiju osjećati krivnju ako je njihovo dijete nasilno i da time što nasilje skrivaju neće učiniti ništa dobro ni za dijete, a niti za sebe osobno. Postoji mogućnost da djeca koja su nasilna prema svojim roditeljima kasnije budu nasilna i prema svojim supružnicima i djeci, stoga je nužno nasilje spriječiti na vrijeme i potražiti pomoć.

LITERATURA

1. Aračić, P., Nikodem, K. (2000). *Važnost braka i obitelji u hrvatskom društvu*. Bogoslovska smotra, 70 (2), 291-311. Preuzeto 1. kolovoza 2022. s <https://hrcak.srce.hr/31164>
2. Bulatović, A. (2012). Posljedice zlostavljanja i zanemarivanja djece predškolskog uzrasta. *Život i škola, LVIII* (27), 211-221. Preuzeto 13. kolovoza 2022. s <https://hrcak.srce.hr/84275>
3. Berk, L. E. (2015). *Dječja razvojna psihologija*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
4. Čudina Obradović, M. i Obradović, J. (2006). *Psihologija braka i obitelji*. Zagreb: Golden marketing-Tehnička knjiga
5. Ferencić-Ćuk, S. (2008). *Prevenција nasilja u obitelji*. Priručnik. Preuzeto 9. kolovoza 2022. http://zenskapomocsada.hr/upload/2013/09/prevencija_nasilja_u_obitelji_523ae4f945ca5.pdf
6. Mead, M. (1968). *Spol i temperament u tri primitivna društva*. Zagreb: Naprijed.
7. Mamula, M. (2014). Žrtve nasilja u obitelji. U A. Brajša- Žganec, J. Lopižić, i Z. Penezić (Ur.), *Psihološki aspekti suvremene obitelji, braka i partnerstva* (str. 395-417). Jastrebarsko, Naklada Slap.
8. Matavulj, T. (2021). *Utjecaj masovnih medija na ponašanje mladih*: završni rad. Pula, 2021. Preuzeto 11. kolovoza 2022. s <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:137:399297>
9. Miliša Z., Zloković, J. (2008). *Odgov i manipulacija djecom u obitelji i medijima: prepoznavanje i prevencija*. Zagreb – Rijeka: MarkoM usluge d.o.o.
10. Repeša, S. *Nasilje u obitelji (nekad i sad)*: završni rad. Pula, 2021. Preuzeto 1. kolovoza 2022. <https://repositorij.unipu.hr/islandora/object/unipu:5681/datastream/PDF/download>
11. Sedić, I. *Nasilje djece nad roditeljima*: diplomski rad. Zagreb, 2016. Preuzeto 1. kolovoza 2022. <https://repositorij.erf.unizg.hr/islandora/object/erf%3A16/datastream/PDF/view>
12. Zelembroz, E. *Čimbenici negativnog djelovanja obiteljskog odgoja*: završni rad. Osijek, 2018. Preuzeto 1. kolovoza 2022. <https://core.ac.uk/download/pdf/197871847.pdf>
13. Zloković, J. (2009). *Nasilje djece nad roditeljima – obiteljska tajna?*. Rijeka: Grafika Zambelli.
14. Zloković, J. (2014). *Obiteljski diskurs: u kontekstu nasilja maloljetne djece nad roditeljima*. Rijeka: Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci.
15. Zloković, J., Vrcelj, S. (2010). Rizična ponašanja djece i mladih. *Odgovne znanosti*, 12 (1 (19)), 197-213. Preuzeto 13. kolovoza s <https://hrcak.srce.hr/59618>

16. Zdenković, R. (2012). *Odgojni stilovi roditeljstva*. Preuzeto 11. kolovoza 2022. s <https://www.poliklinika-djeca.hr/za-roditelje/izazoviroditeljstva/odgojni-stilovi-roditeljstva/>

Child violence against parents

Abstract

The family is the primary community in which the child grows up, socializes and matures. Therefore, it is necessary for the family as a community to be stimulating and desirable for the child's upbringing. However, not all children are fortunate enough to grow up in functional family environments, and many children also experience violence within their families. Domestic violence is very harmful to the further development of the child, and participants in violence can be all family members. In particular, a form of violence in which parents are victims and children are bullies has been neglected. This form of violence is most often hidden from the public and is still a taboo subject in modern society. Although child violence against parents has its distant past, society is still very little informed about the phenomenon. Children most often abuse their parents physically and emotionally, although there are cases of sexual violence against parents, material exploitation of parents and various types of manipulations of parents. The factors that lead to the violent behavior of children towards their parents in families are very individual for each individual child. Then the sources of violence are found in the family and cover the styles of upbringing and the relationships of members within the family in which the child grows up. In the end, these factors can be recognized as both social and environmental. Children most often become violent if they themselves observe violence within the family, so this is rightly considered one of the main causes of violent behavior of children towards parents. Parents who experience violence in their families or in society have consequences in many fields of their lives, they become depressed, withdrawn, anxious, feel guilty and do not know how to deal with the fact that their children are violent. Positive communication and affectionate relationships between children and parents are the key to preventing violence. It is important to make the public aware of this problem and to support parents to encourage themselves to acknowledge and seek help if they experience or undergo their children's violent behaviors.

Keywords: bully children, domestic violence, traits of bullies, consequences of violence, prevention, risk factors, parents